

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Туманського було забуте. Дещо зріс інтерес до цієї непересічної особистості протягом лише останніх двох десятиліть.

1. Корнющенко І. Поет пушкінської плеяди / І. Корнющенко // Наш край. – 1990. – №№ 25, 27, 30, 33, 34, 35, 37, 39, 40.

2. Супрун Т. Школярі – про Туманського / Т. Супрун // Наш край. – 2013. – №17. – С. 4.

3. Хвостенко Г. Василь Туманський з «пушкінської плеяди» / Г. Хвостенко // Сумщина. – 2000. – №23. – С. 4.

4. Хвостенко Г. Туманський з Панасівки / Г. Хвостенко // Сумщина. – 1996. – №22. – С. 4.

5. Шемшученко Ю. Наш друг Туманський / Ю. Шемшученко. – К: Юридична книга, 2000. – 656 с.

6. Яковенко П. Пушкін і Туманський / П. Яковенко // Ленінський прапор. – 1987. – №17. – С. 3.

Панченко А., студ. гр. ЛС-421
наук. керівник – к.і.н., доц. *Н.В. Лобко*

Традиції родини Харитоненків як приклад приватної добродійності в освітянській галузі

В Україні існують давні традиції благодійності. Роздавання милостині та їжі бідним, приватні пожертвування школам і притулкам, підтримка учнів в отриманні освіти і таке інше - усе це було колись органічною частиною громадського життя. З огляду на історичну ретроспективу духовного розвитку суспільства, це було пов'язано з християнською вірою, оскільки пожертви робилися здебільшого з релігійних переконань.

Саме на прикладі Харківської губернії добре простежуються причини виникнення добродійності, форми її реалізації – особливо в системі освіти.

Яскравим прикладом ролі благодійників, меценатів у справі розвитку освіти на Слобожанщині є родина Харитоненків. У коло інтересів підприємців Харитоненків входили торгівля і промислове виробництво, державна служба і суспільна діяльність, освіта й благодійність. Іван Герасимович Харитоненко, зробив це прізвище найбільш відомим, тому його з великою повагою вимовляли не тільки в усій країні, але й далеко за її межами.

Після скасування кріпацтва в 1861 році Іван Герасимович скуповує поміщицькі землі, будує цукрові заводи. У Харківській і Курській губерніях Харитоненко володів тисячами десятини землі, 18 тис. десятин землі орендував, мав сім власних цукрових заводів і два ще орендував [1].

Зростав добробут, збільшувалася й благодійність. Завдяки його турботам і старанням, Суми стали одним із процвітаючих повітових міст Харківської губернії і назавжди зникло уявлення про це місто як про «погане південне повітове містечко», яке побачив А. Купрін в 1898 році. Благодійність Івана Харитоненка була спрямована не тільки на процвітання міста Сум, але й на розвиток освіти. Так, у Сумах за його активної участі і його коштом було відкрито реальне і духовне училища, чоловіча і жіноча гімназії [2].

Не обійшов увагою Іван Герасимович і Харків. У 1884 р. він пожертвував на споруду великої триповерхової будівлі для гуртожитку студентів Харківського університету, попечителем якого він перебував. Крім того, І. Г. Харитоненко також побудував дитячий притулок і виділив гроші на його утримання.

Величезна популярність, багатство, нагороди зовсім мало вплинули на Івана Герасимовича, він не забував і не соромився свого походження. У своєму виступі в грудні 1882 р. на честь приїзду в Суми архієпископа Харківського він говорив, що українці відрізняються особливим характером, внаслідок особливих умов життя, можливо, саме цей характер і спонукав багатьох заможних людей в Україні на добродійство.

Іван Герасимович, маючи чин дійсного статського радника і орден Св. Станіслава 1-го ступеня, за законами імперії міг називатися дворянином, саме він у заповіті і в акті про розподіл майна між спадкоємцями названий «сумський купець першої гільдії» [4].

Подолавши шлях від хлопчика у лавці до мільйонера і створивши базовий капітал, він тільки наприкінці життя зміг виділити кошти на будівництво цивільних споруд міста. У заповіті І. Г. Харитоненко поклав на сина обов'язок внести в міську думу:

- 35 тисяч рублів на будівництво дитячої лікарні Св. Зінаїди, названої на честь загиблої дворічної онуки ;

- 50 тисяч рублів на кадетський корпус, під який було передано дачний маєток Харитоненків Левицька Стінка.

У цих та інших починах підприємця-мецената простежувався головний напрям його благодійної діяльності - підтримка та освіта малозабезпечених верств населення, з яких він вийшов сам [4].

Павло Харитоненко став послідовником батька і його однодумцем. На початок ХХ сторіччя володіння Харитоненків складали майже 70 тисяч десятин власної і 30 тисяч орендованої землі з 11 маєтками, посівами цукрового буряка і хліба, лісництвами, молочними фермами, садами тощо. Тільки 7 цукрових заводів і 1 рафінадний завод оцінювалися в 60 мільйонів рублів, і це без урахування вартості іншого нерухомого майна, земель

та цінних паперів [1]. Спираючись на капітал, що був створений на той час родиною і маючи фундаментальні знання з економіки і природничих наук, він вдавався до несподіваного, іноді ризикованого ведення справ, вітав усе нове й передове. Цукрове виробництво він налагодив за найкращими світовими технологіями, забезпечивши його найновішим на ті часи обладнанням. Павло Харитоненко завершив усі будівельні задуми батька, доповнивши їх будівництвом Троїцького собору і дитячого притулку в Сумах [6]. Важливу роль він зіграв у прокладанні шосейних шляхів і мощені вулиць, в обладнанні водогону і електричного освітлення, був ініціатором будівництва залізничної лінії Белгород, створив експериментальні підприємства хімічного профілю і селекційні господарства.

Павло Харитоненко опікувався також дитячим притулком, що знаходився недалеко від вулиці Троїцької, цей заклад був училищем – пансіоном для дівчаток з багатодітних буржуазних сімей.

Попечителька притулку В. Харитоненко сама відбирала учениць, піклувалася про їх навчання і виховання. Але опікування дівчатами з притулку продовжувалося і після закінчення училища, про це свідчить той факт, що багатьом дівчаткам підбирали для шлюбу чоловіків серед службовців Павла Харитоненка [5].

На Троїцькій вулиці були побудовані три двоповерхові корпуси дитячої лікарні на 20 ліжок (1890-ті роки). Тут же знаходилися Олександрівська чоловіча гімназія з пансіоном, духовне училище, найбільший в Європі Павловський рафінадний завод (1869), відбудований в 1908-1911 рр. після пожежі. При своїх цукроварнях Харитоненки на власні кошти будували будинки, лікарні, школи для робітників. У 1899 році було розпочато будівництво цілого кадетського міста на 500 місць. Тут сформувався оригінальний архітектурний

ансамбль (архітектор К. Іваницький), який, з точки зору військово-навчальних закладів України, не мав собі рівних і зберігся донині [7].

Необхідно відзначити великий внесок Харитоненка в розвиток Слобожанщини. Він будував цукрові заводи - зразкові господарства, піклувався про здоров'я і добробут робітників і селян. Так, наприклад, при цукровому заводі в с. Мурафа, недалеко від свого маєтку Наталівка, для робітників в 1892 р. був побудований прекрасний лікарняний комплекс у заповідному куточку лісу. Цей комплекс зберігся до наших днів, але, на жаль, не потрапив до списку пам'яток архітектури України, тому подальша доля його не визначена. У своєму знаменитому маєтку Наталівка Павло Іванович мріяв створити культурний центр Харківщини за «разком тих, які він бачив під Москвою.

У 1896 р. в Харкові зародилася ідея створення Народного будинку. Почали надходити пожертви на цю справу. Жертвували хто скільки міг - хто тисячі, хто копійки, хто цеглу. Саме ця, пожертвована цегла, була першою закладена у підмурівок будівлі. П. І. Харитоненко вніс дві тисячі рублів. Усеосяжна громадська, благодійна і комерційна діяльність П. І. Харитоненка відзначена царською сім'єю. 18 квітня 1899 року Микола II найвищим указом надав Павлу Івановичу Харитоненку звання потомственного дворянина - йому був подарований дворянський герб із девізом «Трудом підношуся» [3].

Сім'я Харитоненків є яскравим представником підприємців – меценатів які зробили вагомий внесок у розвиток освіти в Харківській губернії.

1. Державний архів Сумської області (далі ДАСО), ф. 235, оп.1, спр.103, арк.172.

2. ДАСО, ф. 236, оп. 1, спр. 4, арк. 2-3.

3. ДАСО, ф.1, оп. 1, спр. 31, арк. 19-20.
4. ДАСО, ф.235, оп. 1, спр. 46, арк. 2-3.
5. ДАСО, ф.235, оп. 1, спр. 126, арк. 142-143.
6. ДАСО, ф.348, оп. 1, спр. 12, арк. 1-4, 9.
7. ДАСО, ф. 1, оп. 1, спр. 55, арк. 1-2, 3-4.

Портяной М., студ. гр. ІТ-51,
наук. керівник – д.і.н., доц. *С.І. Дегтярьов*

Розвиток рок-музики на Сумщині*

На Сумщині рок з'явився у середині 1970-х років. Відносно пізно порівняно з іншими країнами Європи. Насамперед тому, що в часи радянської влади передумови для створення рок-груп були занадто несприятливими. Апаратура та музичні інструменти коштували занадто дорого.

Першим рок-гуртом міста Суми став гурт «Резонанс», заснований у 1975 р. Тоді мало місце лише одне визначення – ВІА: вокально-інструментальний ансамбль. І воно стосувалося будь-якого колективу, тому «Резонанс» не був визначенням. Лідер гурту Анатолій Капран зізнався журналістам у тому, що натхнення всі групи Сумщини тих часів брали з пісень гурту The Beatles. Група «Резонанс» до 1987 р. давала свої концерти на весіллях та інших заходах з піснями радянської естради. За словами лідера гурту, ті часи були несприятливими для розвитку рок-музики у СРСР: «На заре перестройки концерти проходили при підтримці комсомола, а многие

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».